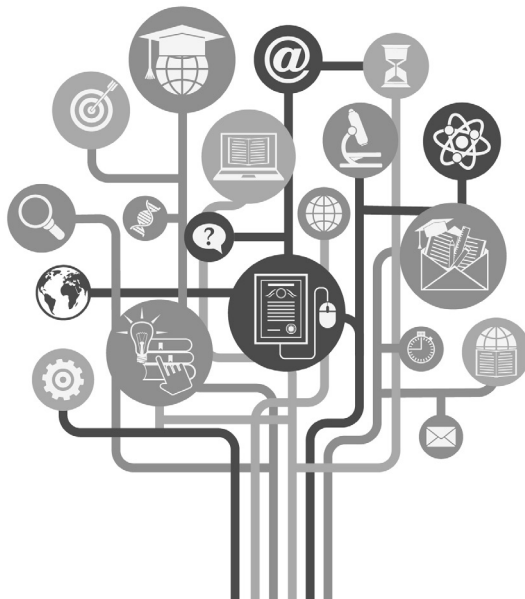


# 10

## พฤติกรรมสารสนเทศของช่างทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร Information Behavior of Thai-Khmer Weavers

จุฑามาศ พรหมทอง และ วิระพงษ์ จันทร์สนาม  
Jutamas Promthong and Wirapong Chansanam





## พฤติกรรมสารสนเทศของช่างทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร\*

Information Behavior of Thai-Khmer Weavers

จุฑามาศ พรหมทอง<sup>1</sup> และ วิระพงษ์ จันทร์สนาม<sup>2</sup>

Jutamam Promthong and Wirapong Chansanam

<sup>1</sup>คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40002 ประเทศไทย  
Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Khon Kaen 40002,  
Thailand e-mail : jutamat.pt@bru.ac.th

<sup>2</sup>คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40002 ประเทศไทย  
Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Khon Kaen 40002,  
Thailand e-mail.com : wirach@kku.ac.th

Received : October 20, 2021 Revised : February 2, 2022 Accepted : February 24, 2022

### บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศของช่างทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ช่างทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร พื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ จำนวน 10 คน เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ การเลือกผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีแบบบอกต่อ ผลการศึกษา พบว่า 1) ความต้องการสารสนเทศช่างทอผ้ามีความต้องการใช้สารสนเทศเพื่อพัฒนาตนเองและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ เนื้อหาสารสนเทศที่ต้องการ คือ การผลิตเส้นไหม สี ลวดลาย เครื่องมือทอผ้า กระบวนการทอ ผลิตภัณฑ์ผ้า วิธีชีวิตกับผ้า ความเชื่อเกี่ยวกับผ้า ประเพณี พิธีกรรมเกี่ยวกับผ้าและข้อปฏิบัติเกี่ยวกับผ้า 2) การแสวงหาสารสนเทศแหล่งสารสนเทศที่ใช้ คือ แหล่งสารสนเทศบุคคลและแหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ต โดยประเมินแหล่งสารสนเทศที่มีเนื้อหาความรู้ที่ตรงความต้องการและสามารถเข้าถึงได้ง่าย

\*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เรื่อง การพัฒนาออนไลน์ความรู้วัฒนธรรมผ้าทอกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร (Ontology Development for Cultural Knowledge of Thai-Khmer Textiles) ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ซึ่งบทความนี้ได้รับทุนอุดหนุนการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยแผนพัฒนาศักยภาพบัณฑิตวิจัยรุ่นใหม่ ปีงบประมาณ 2563 ของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

เทคนิคการค้นคืนสารสนเทศ คือ กำหนดคำค้นจากคำสำคัญ 3) การใช้สารสนเทศ ความถี่ในการเข้าใช้สารสนเทศนานๆ ครั้ง รูปแบบสารสนเทศที่ใช้ คือ รูปภาพ คำสำคัญ : พฤติกรรมสารสนเทศ; ช่างทอผ้า; กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร

## Abstract

This study was to explore the information behavior of Thai-Khmer weavers. Ten Thai-Khmer weavers in Buriram, Surin, and Sisaket provinces were key informants. An interview was employed along with an interview form to collect data. The key informants were selected using the snowball sampling technique. It was found that 1) Information needs. The weavers would like to utilize information to improve themselves and woven products. Therefore, they preferred contents related to silk production, colors, patterns, weaving tools, weaving process, fabric products, ways of life and fabric, beliefs of fabric used in traditions, rituals related to fabric, and practices in fabric. 2) Information search. The weavers gathered information from persons and the internet they needed, which was easy to access. They applied a keyword technique to retrieve information and 3) Search frequency. The weavers seldom searched for information, and they searched for pictures only.

**Keywords :** Information Behavior; Weavers; Thai-Khmer Ethnic

## บทนำ

ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมดิจิทัลทำให้มีนวัตกรรมสื่อสังคมออนไลน์ แหล่งสารสนเทศ ข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศจำนวนมากและการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศสามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลาส่งผลให้บุคคลไม่ว่าจะอยู่ใน ภาคการผลิต ภาคธุรกิจ ภาคอุตสาหกรรม/วิสาหกิจ ภาคเกษตรกรรม และภาคอื่น ๆ มีพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยเฉพาะพฤติกรรมสารสนเทศ เมื่อพบว่า ตนเองอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องการสารสนเทศมาแก้ไขปัญหา การตัดสินใจหรือความรู้ที่มีอยู่นั้นไม่สามารถช่วยแก้ไขข้อสงสัยได้จะทำการแสวงหาสารสนเทศด้วยวิธีต่างๆ เพื่อให้ได้



สารสนเทศตอบสนองความต้องการ (วชิร ยั่งยืน คิวนาถ นันทพิชัย และ ฐิมาพร เพชรแก้ว, 2559) ซึ่งพฤติกรรมสารสนเทศของแต่ละคนจะแตกต่างกันไปตามลักษณะของตนเอง เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ความสนใจ สภาพแวดล้อม สังคม เป็นต้น (รุ่งอรุณ กุลหินตั้ง และ ชลภัสส์ วงษ์ประเสริฐ, 2558)

ช่างทอผ้า เป็นอาชีพหนึ่งที่มีความต้องการสารสนเทศเข้ามาช่วยในการดำเนินการแก้ไขปัญหาและพัฒนาความรู้เกี่ยวกับผ้า โดยเฉพาะช่างทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรเป็นอาชีพเก่าแก่ของสตรีและเป็นอาชีพที่สำคัญอีกอาชีพหนึ่งรองมาจากอาชีพเกษตรกรรมที่เป็นอาชีพหลัก ในอดีตช่างทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรทอผ้าเพื่อใช้สอยในครัวเรือน ต่อมาเป็นกิจกรรมเสริมรายได้ของครอบครัวทอผ้าขายตามหมู่บ้าน และพัฒนารวมกลุ่มทอผ้าขายตามงานแสดงสินค้าต่าง ๆ ทำให้สร้างรายได้ให้กับครอบครัว ซึ่งผ้าทอหนึ่งผืนมีราคาตั้งแต่ 2,500 บาท ขึ้นไปจนทำให้บางครอบครัวยึดเป็นอาชีพหลัก เพราะสามารถขายผ้าได้ต่อเดือนไม่ต่ำกว่า 20,000 บาท

ผ้าทอกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรเป็นกลุ่มทอผ้าที่รัฐบาลได้กำหนดในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) และแผนงานภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (พ.ศ.2561 -2565) ให้ดำเนินงานจัดโครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพไหมสู่สากล การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้อยู่ในประเด็นยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยพัฒนาเป็นสินค้าที่ระลึกและเป็นแหล่งท่องเที่ยว ผ้าทอกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นทางวัฒนธรรมได้รับอิทธิพลมาจากเขมรเป็นผ้าที่ใช้นุ่มห่มในชีวิตประจำวันและพิธีกรรมประเพณีต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากนี้ยังมีกรรมวิธีการทอ เทคนิคโบราณที่ตกทอดกันมา ประเภทผ้าทอที่มีชื่อเรียกเป็นภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ผ้าโฮล ผ้ากระเนียว (ผ้าหางกระรอก) ผ้าสาคุ ผ้าสมอ ผ้าอันลุยซิม ผ้าละเบ็ก ผ้าโฉนดลอก (ผ้าทอยกดอก) ผ้าปะโบริ ผ้าทอแต่ละชนิดมีลักษณะเฉพาะสามารถศึกษาได้จากชื่อ กรรมวิธีการมัด การย้อม การทอ และลวดลาย จากแหล่งสารสนเทศต่างๆ (ดวงเด่น บุญปก, 2562) ก่อนที่รัฐบาลจะส่งเสริมพัฒนาสินค้าหรือทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ช่างทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรใช้เทคนิคกระบวนการทอผ้าแบบภูมิปัญญาดั้งเดิมตามที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นด้วยวาจาหากต้องการพัฒนาลวดลายผ้า ช่างทอผ้าจะลวดลายผ้าจากช่างทอผ้าในกลุ่มทอผ้าด้วยกันเองแล้วนำลวดลายมาทอเลียนแบบตามเมื่อหน่วยงานภาครัฐมีโครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ผ้าไหมทำให้

ช่างทอต้องการแสวงหาสารสนเทศเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพ ความรู้เกี่ยวกับผ้าพัฒนาผลิตภัณฑ์ และปรับปรุงหมู่บ้านใหม่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวิถีชุมชน แต่ช่างทอผ้าส่วนใหญ่ประสบปัญหา คือ สารสนเทศเกี่ยวกับผ้าทอกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรมีจำนวนน้อยไม่รู้ว่าจะไปค้นคืนสารสนเทศได้ที่แหล่งสารสนเทศใดและช่างทอผ้าอาวุโสไม่สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเข้าถึงสารสนเทศผ้าทอกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรได้ (สังวาล ตุกพิมาย สารภี วรรณตรง และ สันทนา กุลรัตน์, 2560)

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศช่างทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร เพื่อให้ทราบถึงความต้องการใช้สารสนเทศ การแสวงหาสารสนเทศ การใช้สารสนเทศ ปัญหาและอุปสรรคของช่างทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร โดยผลลัพธ์จากงานวิจัยที่ได้ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปกำหนดเป็นนโยบายกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรสารสนเทศ แหล่งสารสนเทศ เครื่องมือค้นคืนความรู้และจัดบริการให้ตรงความต้องการสอดคล้องกับพฤติกรรมสารสนเทศของช่างทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรต่อไป

### วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศของช่างทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรเกี่ยวกับความต้องการสารสนเทศการแสวงหาสารสนเทศและการใช้สารสนเทศ

### แนวคิดและทฤษฎี

กลุ่มทอผ้าชาติพันธุ์ไทยเขมร กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรหรือเขมรถิ่นไทยเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมีบรรพบุรุษเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เขมร กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรมีภาษาพูดของตนเอง คือ ภาษาเขมร จำนวนประชากรประมาณ 1,445,000 คน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ที่จังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และ ศรีสะเกษ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรเรียกตนเองว่า ขแมร์ เช่น อาศัยอยู่จังหวัดสุรินทร์ เรียกว่า ขแมร์สุรินทร์ อยู่จังหวัดบุรีรัมย์ เรียกว่า ขแมร์บุรีรัมย์ อยู่จังหวัดศรีสะเกษ เรียกว่า ขแมร์ศรีสะเกษ เป็นการเรียกตามลักษณะพื้นที่ตนเองอาศัยอยู่ (ดวงเด่น บุญปก, 2562)

กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรมีมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น คือ ผ้าทอที่มีอัตลักษณ์โดดเด่นทางวัฒนธรรม เนื่องจากความงามของลวดลาย การสื่อความหมายลวดลาย ประเภทผ้าทอ การเลี้ยงไหม การให้สีผ้าไหม เทคนิค



กรรมวิธีการทอ การตกแต่งผ้าที่แตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น การมัดหมี่โสร การมัดหมี่สองทาง การทอกระ การควบเส้น การสะเลิด การเจี๊ยงจวง เป็นต้น ความประณีตของช่างทอผ้าแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาการทอผ้าจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของผ้าทอ (กรรณก แก้วเกิด เมตตา ศิริสุข และ พิทักษ์ น้อยวงศ์, 2563) หากเดินทางมายังกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และ ศรีสะเกษ สามารถพบเห็นการทอผ้าไหมกระจัดกระจายทุกหมู่บ้าน บางหมู่บ้านรวมกลุ่มทอผ้าและกลายเป็นชุมชน OTOP นวัตกรรมที่หลอมรวมอัตลักษณ์ วิถีชีวิต ภูมิปัญญาจนก่อให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างชื่อเสียงและสร้างรายได้ให้กับช่างทอผ้า เนื่องจากผ้าไหมหนึ่งผืนมีราคาตั้งแต่ 2,500 ขึ้นไป ถ้าเป็นลวดลายดั้งเดิม ลวดลายที่มีความละเอียดประณีตมีความหมาย ราคาของผ้าไหมจะสูงขึ้นทำให้กลุ่มทอผ้าบางกลุ่มมีรายได้ 105,000 บาทต่อเดือน ส่งผลให้ช่างทอผ้ามีการเรียนรู้หรือค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเทคนิคการย้อมสี การทอ ลวดลายผ้าต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อนำสารสนเทศมาพัฒนาฝีมือตนเอง พัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้า เพิ่มมูลค่าผ้าโดยนำสารสนเทศที่ค้นคว้าได้มาประยุกต์ใช้กับองค์ความรู้เดิม (สังวาล ตุ๊กพิมาย สารภี วรรณตรง และ สันทนา กุลรัตน์, 2560) แต่ช่างทอผ้าส่วนใหญ่จะประสบปัญหาสารสนเทศผ้าทอกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรมีจำนวนน้อย ช่างทอผ้าอาวุโสไม่สามารถใช้เทคโนโลยีในการค้นคว้าหาสารสนเทศทำให้ช่างทอผ้าแสวงหาสารสนเทศจากการสอบถามช่างทอผ้าในชุมชนหรือกลุ่มทอผ้าที่มีประสบการณ์ นักวิชาการและผู้ที่มีความรู้เรื่องการทอผ้า (บุษบา หินเฮวี่ และ ยรรยงวรกร ทองแย้ม, 2562) นอกจากนี้แหล่งสารสนเทศที่เกี่ยวกับผ้าทอกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรมีจำนวนน้อยมาก ดังนั้น การถ่ายทอดความรู้ด้านผ้าทอควรมีแหล่งเรียนรู้ที่ครบวงจรที่สามารถเป็นสื่อกลางให้ช่างทอผ้าสามารถเรียนรู้ได้ง่าย (สารภี วรรณตรง และ สังวาล ตุ๊กพิมาย, 2559)

พฤติกรรมสารสนเทศ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมสารสนเทศเริ่มตั้งแต่ ค.ศ.1984 เป็นการศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศของนักวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการแสวงหาและการใช้สารสนเทศจากสถาบันและผู้ให้บริการสารสนเทศ ต่อมาได้มีการศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศเฉพาะกลุ่มเพิ่มมากขึ้น โดยมีการศึกษาความต้องการสารสนเทศ (Information Need) แหล่งสารสนเทศ (Information Source) การใช้สารสนเทศ (Information Use) ลักษณะและพฤติกรรมแสวงหา (Information Seeking

Behavior) และพฤติกรรมการค้นหาสารสนเทศ (Information Search Behavior) เพราะความต้องการสารสนเทศของแต่ละกลุ่มนั้นสามารถนำไปสู่พฤติกรรมสารสนเทศที่แตกต่างกัน (วชิร ยังยืน คิวนาถ นันทพิชัย และ จุฑิมาพร เพชรแก้ว, 2559) ส่งผลให้นักวิชาการได้มีการศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศสำหรับนำมาทำเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยแพร่หลายมากขึ้น โดย Ellis (1989) มองว่า พฤติกรรมสารสนเทศเป็นการศึกษาเกี่ยวกับผู้ใช้หรือผู้แสวงหาสารสนเทศที่มีปฏิสัมพันธ์กับระบบสารสนเทศและศึกษาพฤติกรรมผู้ใช้สารสนเทศขณะแสวงหาสารสนเทศ ส่วน Leckie, Pettigrew, & Sylvain (1996) มองว่า บุคคลแต่ละคนประกอบอาชีพแตกต่างกันทำให้พฤติกรรมสารสนเทศในการแสวงหาสารสนเทศแตกต่างกันตามบทบาทหน้าที่ภาระงานตนเอง พฤติกรรมสารสนเทศของ Davenport (1997) มองว่า พฤติกรรมสารสนเทศเป็นวิธีการของบุคคลในการเข้าถึงสารสนเทศและใช้สารสนเทศนั้น ๆ ส่วน Wilson ได้ศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1981- 2000 และได้พัฒนาตัวแบบพฤติกรรมสารสนเทศหลายรูปแบบ โดย Wilson (2000) มองว่าพฤติกรรมสารสนเทศเป็นพฤติกรรมเชื่อมโยงให้บุคคลเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ ช่องทางการรับสารสนเทศเพื่อให้ได้สารสนเทศตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการซึ่งความต้องการของแต่ละคนจะนำไปสู่พฤติกรรมสารสนเทศที่แตกต่างกัน เมื่อบุคคลเกิดความต้องการสารสนเทศหลังจากนั้นทำการแสวงหาสารสนเทศด้วยการแลกเปลี่ยนสารสนเทศกับบุคคลรอบข้างโดยวิธีการพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลต่าง ๆ เช่น ญาติพี่น้อง ผู้ร่วมงาน หากยังไม่ได้รับสารสนเทศที่เพียงพอผู้ใช้จะแสวงหาสารสนเทศจากระบบสารสนเทศภายในซึ่งเป็นระบบสารสนเทศที่ใกล้ตัว แต่ถ้าแสวงหาสารสนเทศจากระบบภายในล้มเหลวหรือสารสนเทศที่ได้รับไม่เป็นที่พอใจผู้ใช้จะเปลี่ยนไปใช้ระบบสารสนเทศภายนอกแทน หากไม่สามารถแสวงหาสารสนเทศตามที่ต้องการไม่พบอาจกลับไปย้อนหาสารสนเทศอีกครั้ง แต่ถ้าได้รับสารสนเทศตามความต้องการแล้วการแสวงหาสารสนเทศนั้นประสบความสำเร็จผู้ใช้นำสารสนเทศที่ได้รับไปใช้ตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นพฤติกรรมสารสนเทศของ Wilson ประกอบด้วยหลักสำคัญ ดังนี้

1) ความต้องการสารสนเทศ (Information Need) หมายถึง บุคคลมีความต้องการสารสนเทศ ตามวัตถุประสงค์ของแต่ละบุคคล เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา การตัดสินใจ การดำเนินงาน หรือตอบสนองความต้องการทางกายภาพ



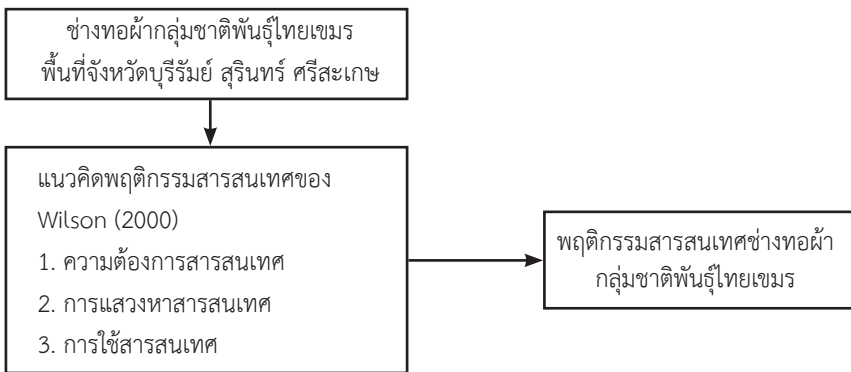
## อารมณ์และปัญญา

2) การแสวงหาสารสนเทศ (Information Seek) หมายถึง กิจกรรมหรือปฏิสัมพันธ์ที่บุคคลกระทำเพื่อแสวงหาสารสนเทศตามวัตถุประสงค์ โดยผลมาจากความต้องการสารสนเทศจึงทำการแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศหรือระบบสารสนเทศ ผลที่ได้จากการแสวงหาสารสนเทศอาจประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ซึ่งหากหาสารสนเทศที่ต้องการไม่พบ อาจต้องกลับไปค้นหาสารสนเทศอีกครั้งจนกว่าจะได้สารสนเทศตามที่ต้องการ

3) การใช้สารสนเทศ (Information Use) หมายถึง การนำสารสนเทศที่ได้จากการแสวงหาสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ มาใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

## กรอบแนวคิดการวิจัย

พฤติกรรมสารสนเทศของช่างทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรเป็นการศึกษาพฤติกรรมการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ เพื่อให้ได้สารสนเทศตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการของช่างทอผ้า ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดพฤติกรรมสารสนเทศของ Wilson (2000) มาเป็นกรอบแนวคิด เนื่องจากพฤติกรรมสารสนเทศของ Wilson (2000) จะช่วยให้เห็นความต้องการสารสนเทศ วิธีการแสวงหาสารสนเทศ และการนำสารสนเทศไปใช้ของช่างทอผ้า



รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย



## วิธีการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ให้ข้อมูล คือ ช่างทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร พื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ จำนวน 10 คน ที่มีประสบการณ์การทอผ้าไม่ต่ำกว่า 10 ปี เป็นช่างทอผ้าที่เป็นประธานกลุ่มและสมาชิก กลุ่มทอผ้าที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานให้เป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของจังหวัด วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์ (Interviewing) เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ในมนุษย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เลขที่ HE633029 ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ 5 ประเด็น คือ 1) สภาพทั่วไปของช่างทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร 2) ความต้องการ สารสนเทศ 3) การแสวงหาสารสนเทศ 4) การใช้สารสนเทศ 5) ปัญหาและอุปสรรคในการแสวงหา วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบอกต่อ (Snowball Sampling) เริ่มจาก ค้นหาผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) เป็นช่างทอที่เป็นประธานและสมาชิกกลุ่มทอผ้าชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของจังหวัด ที่เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์เกี่ยวกับผ้าทอกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรไม่ต่ำกว่า 10 ปี ในพื้นที่ศึกษา จากนั้นขอให้ผู้ให้ข้อมูลคนแรกแนะนำผู้ให้ข้อมูลคนต่อไป จนกระทั่งได้ข้อมูลถึงจุดอิ่มตัว (Saturation) คือ ข้อมูลที่ได้เริ่มซ้ำกับข้อมูลเดิม ไม่มีข้อมูลใหม่เพิ่มเติมจากข้อมูลเดิมผู้วิจัยจึงยุติการสัมภาษณ์ โดยมีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูลช่างทอผ้าที่มาจากการสัมภาษณ์พื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ตีความ สรุปแบบอุปนัย (Inductive Analysis) และนำเสนอข้อมูลด้วยการบรรยาย

## ผลการวิจัย

### 1. สภาพทั่วไปของช่างทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร

ช่างทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร จำนวนทั้งสิ้น 10 คน สามารถจำแนกกลุ่มช่างทอผ้าออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่ม 1 คือ กลุ่มทอผ้าจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย 1) กลุ่มทอผ้าแสงโตน ตำบลแสงโตน อำเภอประโคนชัย จำนวน 1 คน 2) กลุ่มทอผ้าสนวนนอก อำเภอห้วยราช จำนวน 2 คน กลุ่ม 2 คือ กลุ่มทอผ้าจังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย 1) กลุ่มทอผ้าก้นตวงจระมวล ตำบลก้นตวงจระมวล จำนวน 1 คน 2) กลุ่มทอผ้าเขวาสินรินทร์ ตำบลเขวาสินรินทร์ อำเภอเขวาสินรินทร์ จำนวน 1 คน 3) กลุ่มทอผ้าบ้านสระแก้ว ตำบลโคกกลาง อำเภอพนมดงรัก จำนวน 1 คน



4) กลุ่มทอผ้าที่พมระระ ตำบลตราตม อำเภอลำควน จำนวน 1 คน กลุ่มที่ 3 คือ กลุ่มทอผ้า จังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย กลุ่มทอผ้าวนาสวรรค์ ตำบลโพลพัฒนา อำเภอกุสิงห์ จำนวน 2 คน ด้านประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับผ้า พบว่า ประสบการณ์ 11- 15 ปี จำนวน 2 คน ประสบการณ์มากกว่า 20 ปี จำนวน 8 คน

## 2. ความต้องการสารสนเทศของช่างทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร

2.1 วัตถุประสงค์ในการใช้สารสนเทศ พบว่า ช่างทอผ้ามีวัตถุประสงค์ในการใช้สารสนเทศ คือ 1) เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยนำสารสนเทศที่ได้เพิ่มพูนความรู้และนำมาประยุกต์ใช้กับองค์ความรู้เดิมที่มีอยู่เกี่ยวกับการเตรียมเส้นไหม กระบวนการผลิตผ้าทอ เทคนิคการทอผ้า และ 2) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ โดยนำสารสนเทศมาใช้ในการออกแบบลวดลาย ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ สร้างอัตลักษณ์และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่มทอผ้าชาติพันธุ์ไทยเขมร

2.2 เนื้อหาสารสนเทศที่ต้องการของช่างทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร พบว่า เนื้อหาสารสนเทศที่ช่างทอผ้าต้องการส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับกระบวนการผลิตผ้าทอทั้งหมด โดยเริ่มตั้งแต่การเตรียมเส้นไหม สีเส้นไหม วัตถุดิบสำหรับนำมาย้อมสีธรรมชาติ วิธีการย้อมสีธรรมชาติเพื่อให้สีติดคงทน ลวดลายของผ้าทอของกลุ่มทอผ้าต่าง ๆ วิธีการออกแบบลวดลายของผ้า กระบวนการทอผ้า เทคนิคการทอผ้า ข้อปฏิบัติในการทอผ้า ผลิตภัณฑ์ผ้าทอประเภทต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรและผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่มีการแปรรูปเป็นเครื่องใช้สอยหรือของที่ระลึก ความเชื่อเกี่ยวกับผ้าทอหรือลวดลายเพื่อนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ การนำผ้าทอไปใช้ในประเพณี พิธีกรรมต่างๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร

## 3. การแสวงหาสารสนเทศ (Information Seeking)

3.1 แหล่งสารสนเทศที่ช่างทอผ้าแสวงหาสารสนเทศ พบว่า ช่างทอผ้าส่วนใหญ่แสวงหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศบุคคล คือ ประธานกลุ่มทอผ้า ช่างทอผ้าของกลุ่มหรือภายในชุมชน ประชาชนชาวบ้าน คนในครอบครัว เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการที่มาอบรมให้ความรู้เพราะเป็นแหล่งสารสนเทศที่ใกล้ชิดและสะดวกมากที่สุด ช่างทอผ้าสามารถพบปะสนทนาสอบถามและสามารถได้คำตอบทันที รองลงมา คือ แหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ต ประกอบด้วย Facebook YouTube เว็บไซต์ Google และเว็บไซต์กลุ่มทอผ้าเนื่องจากเป็นแหล่งสารสนเทศที่เข้าถึงได้ง่าย

3.2 การประเมินแหล่งสารสนเทศ พบว่า ช่างทอผ้าส่วนใหญ่ประเมินแหล่งสารสนเทศที่มีเนื้อหาความรู้ที่ตรงกับความต้องการ เช่น ช่างทอผ้าต้องการทราบเทคนิคการทอผ้ายกดอกลายลูกแก้ว ช่างทอผ้าจะเดินทางไปสอบถามเจ้าหน้าที่ศูนย์ศิลปาชีพสมาชิกในกลุ่มที่มีความรู้ในเรื่องที่ช่างทอผ้าสงสัย แล้วเจ้าหน้าที่สมาชิกในกลุ่มช่วยตอบข้อสงสัย สอนวิธีการทำและแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อให้ได้สารสนเทศที่ตรงกับความต้องการ รองลงมา คือ ประเมินแหล่งที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย เช่น แหล่งสารสนเทศบุคคล คือ พ่อ แม่ ปราชญ์ชาวบ้าน สมาชิกภายในกลุ่มทอผ้า แหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ต คือ Facebook YouTube และ Google

3.3 เทคนิคการค้นคืนสารสนเทศ พบว่า ช่างทอผ้าส่วนใหญ่จะกำหนดคำค้นจากคำสำคัญ (Keyword) เช่น ลวดลายผ้า ลายมัดหมี่ ลายโบราณ ลายดั้งเดิม ผ้ากระเนียว ผ้าปุม ผ้าโฮล ผ้าลายลูกแก้ว ผ้า 3 ตะกอก ผ้า 4 ตะกอก ผ้า 5 ตะกอก เป็นต้น นอกจากนี้จะมีการกำหนดประเด็นหรือเรื่อง (Topic) เช่น เทคนิคการทอผ้า วิธีการทอปะนี้ะ วิธีการมะลุม วิธีการมัดหมี่ วิธีการมัดโอบหมี่ วิธีการมัดโครงลายหมี่ การมัดหมี่ตามต้นแบบหรือกันลุ การออกแบบลายผ้า ชื่อผ้า ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ การย้อมสีธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่ช่างทอผ้าจะค้นประเด็นเกี่ยวกับลวดลายผ้า กระบวนการทอผ้า และเทคนิคการทอผ้า ชื่อผ้าและผลิตภัณฑ์ผ้าเป็นหลัก

#### 4. การใช้สารสนเทศ (Information Use)

4.1 ความถี่ในการเข้าใช้สารสนเทศ พบว่า ช่างทอผ้าส่วนใหญ่ค้นคืนความรู้ นานๆ ครั้ง เนื่องจากจะทำการแสวงหาความรู้เฉพาะเวลาที่มีปัญหาในการผลิตผ้าทอหรือต้องการค้นหาความรู้เพิ่มเติมเท่านั้น รองลงมา คือ ค้นคืน 3-4 ครั้ง/เดือน ช่างทอผ้ากลุ่มนี้จะเข้าใช้เพื่ออัปเดตข้อมูลเกี่ยวกับลวดลาย ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ การตั้งราคาขาย และการเปรียบเทียบราคาผลิตภัณฑ์ผ้ากับกลุ่มทอผ้าต่าง ๆ

4.2 รูปแบบสารสนเทศที่ต้องการใช้ พบว่า ช่างทอผ้าต้องการใช้สารสนเทศที่เป็นรูปภาพลวดลายผ้า รูปภาพประเภทผ้าทอต่าง ๆ เช่น ผ้ามัดหมี่ ผ้ายกดอก (โหลดเลอก) ผ้าไหมทอลาย เป็นต้น รองลงมาเป็นรูปภาพเคลื่อนไหว/วิดีโอเกี่ยวกับกระบวนการทอผ้า กระบวนการออกแบบลวดลาย กระบวนการย้อมสีธรรมชาติ เทคนิคการทอผ้า เช่น การทอปะนี้ะ การทอแบบดิงลาย การทอสลัปลีเส้นพุ่งเส้นยืน การยกดอก การเขียนทอง การขีด นอกจากนี้ยังต้องการเนื้อหาสารสนเทศที่เป็นข้อความ



บรรยายเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นมาหรือความเชื่อเกี่ยวกับลวดลายต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้  
ในการบรรยายความเป็นมาของลวดลายให้กับผู้ที่มาซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

### ตารางที่ 1 สรุปพฤติกรรมสารสนเทศช่างทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร

1. ความต้องการสารสนเทศ (Information need)	
วัตถุประสงค์ในการใช้สารสนเทศ	1) เพื่อพัฒนาศักยภาพช่างทอผ้า 2) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ
เนื้อหาสารสนเทศที่ต้องการ	1) การผลิตเส้นไหม 2) สี 3) ลวดลาย 4) เครื่องมือทอผ้า 5) กระบวนการทอ 6) ผลิตภัณฑ์ผ้า 7) วิธีชีวิตกับผ้า 8) ความเชื่อเกี่ยวกับผ้า 9) ประเพณี พิธีกรรมเกี่ยวกับผ้า 10) ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับผ้า
2. การแสวงหาสารสนเทศ (Information seek)	
แหล่งสารสนเทศที่ใช้	1) แหล่งสารสนเทศบุคคล 2) แหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ต
การประเมินแหล่งสารสนเทศ	1) แหล่งสารสนเทศที่มีเนื้อหาตรงความต้องการ 2) แหล่งที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย
เทคนิคการค้นคืนสารสนเทศ	1) กำหนดคำค้นจากคำสำคัญ (Keyword) 2) กำหนดประเด็นหรือเรื่อง (Topic)
3. การใช้สารสนเทศ (Information Use)	
ความถี่ในการเข้าใช้สารสนเทศ	นานๆ ครั้ง
รูปแบบสารสนเทศที่ใช้	1) รูปภาพ 2) รูปภาพเคลื่อนไหว/วิดีโอ 3) ข้อความบรรยายเนื้อหา

## 5. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

5.1 ปัญหาและอุปสรรคของการแสวงหาสารสนเทศ ผลการศึกษา 1) ด้านแหล่งสารสนเทศ พบว่า ช่างทอผ้าไม่สามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ตได้ เนื่องจากใช้ไม่เป็นจึงต้องให้ลูกหลานสอนวิธีการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้แหล่งสารสนเทศที่ให้ความรู้อยู่กระจัดกระจาย ไม่ได้รวบรวมอยู่ในแหล่งเดียวกัน ทำให้ต้องเข้าไปศึกษาเนื้อหาแต่ละแหล่ง แล้วเอาเนื้อหาเปรียบเทียบกับความรู้ของตนเองหรือสอบถามกับนักวิชาการพัฒนาชุมชน หรือนักวิชาการกรมหม่อนไหม ทำให้เสียเวลาในการทำงาน 2) ด้านคำค้น พบว่า การกำหนดคำค้นสำหรับการค้นหาไม่ตรงกับเนื้อหาที่ต้องการ เพราะช่างทอผ้ามักใช้ชื่อประเภทผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร ซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่นทำให้ส่วนใหญ่ค้นหาไม่เจอหรือเนื้อหาที่ไม่ตรงกับสิ่งที่ผู้ผลิตผ้าต้องการ 3) ด้านเนื้อหา พบว่า เนื้อหาที่ได้รับมีรายละเอียดไม่เพียงพอต่อการนำไปใช้งานหรือใช้ประโยชน์ได้ เช่น วัสดุธรรมชาติชนิดนี้สามารถย้อมได้สีอะไรและมีกระบวนการย้อมสีอย่างไร หรือบางครั้งผู้ผลิตทำตามแล้วก็ไม่ได้สีตามที่ให้ข้อมูลไว้ เพราะเนื้อหาหรือกระบวนการทำให้ไว้มละเอียดพอ เป็นต้น

5.2 ข้อเสนอแนะ ผลการศึกษา 1) ด้านการกำหนดคำค้น พบว่า การกำหนดคำค้นไม่ควรยุ่งยาก ซับซ้อน เพื่อให้สามารถเข้าถึงเนื้อหาความรู้ได้ง่าย และควรมีการกำหนดคำค้นที่มาจากคำศัพท์ภาษามาตรฐาน ภาษาท้องถิ่น เช่น ภาษามาตรฐานเรียกว่า “การทอลายที่ปลายผ้าหรือทำริมผ้า” ภาษาเขมร เรียกว่า “ เทอเจียย ” ภาษามาตรฐาน เรียกว่า “ ขั้นตอนการแยกสีเปิดปิดลวดลาย ” ภาษาเขมร เรียกว่า “ มะลุม ” 2) ด้านการแสดงผลการค้น พบว่า ช่างทอผ้าต้องการผลการสืบค้นควรครอบคลุมกับเนื้อหา มีเนื้อหาอย่างละเอียดเพื่อให้สามารถนำไปต่อยอดหรือใช้ประโยชน์ได้จริง ไม่ต้องยุ่งยากในการสืบค้นหลายครั้ง

## บทสรุป

พฤติกรรมสารสนเทศช่างทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร ช่างทอผ้ามีความต้องการใช้สารสนเทศเพื่อนำมาพัฒนาตนเองและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ซึ่งเนื้อหาสารสนเทศที่ใช้จะเกี่ยวกับกระบวนการผลิตผ้าทอทั้งหมดจนรวมไปถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมเกี่ยวกับผ้า โดยมีการแสวงหาสารสนเทศเฉพาะตอนที่ต้องการใช้ความรู้ในการ



แก้ปัญหาผลิตผ้าหรือต้องการค้นหาความรู้เพิ่มเติมซึ่งช่างทอผ้าจะแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศบุคคลเป็นหลัก หากช่างทอผ้าแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ตจะใช้เทคนิคการค้นหาด้วยคำสำคัญ เพราะเป็นตัวแทนของเนื้อหาที่ช่างทอผ้าต้องการ ผลลัพธ์ที่ได้จากการค้นคืนควรอยู่ในรูปแบบสารสนเทศที่ช่างทอผ้าสามารถเรียนรู้และเข้าใจได้ง่าย ดังนั้น จึงควรพัฒนาศักยภาพช่างทอผ้าโดยจัดอบรมหรือสร้างเครือข่ายกลุ่มทอผ้าสำหรับให้ความรู้เกี่ยวกับผ้า กระบวนการผลิตผ้า ผลิตภัณฑ์ผ้าอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ช่างทอผ้าได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนี้ควรมีการรวบรวมความรู้ สารสนเทศจากเจ้าหน้าที่ ประชาชนชาวบ้าน ทรัพยากรสารสนเทศมาจัดทำเป็นคลังความรู้ ระบุฐานข้อมูล แหล่งเรียนรู้ออนไลน์ เครื่องมือค้นคืนความรู้เกี่ยวกับผ้า เพื่อเป็นอีกช่องทางให้ช่างทอผ้าสามารถเข้าไปแสวงหาสารสนเทศสำหรับนำมาพัฒนาศักยภาพและผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

### อภิปรายผลการวิจัย

1. ความต้องการสารสนเทศของช่างทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์ในการใช้สารสนเทศเหมือนกัน คือ เพื่อพัฒนาตนเองและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ เนื่องจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากการผลิตเพื่อใช้สอยในครัวเรือนสู่การผลิตเพื่อการค้ามีการรวมกลุ่มช่างทอผ้าและเพิ่มกระบวนการผลิตให้ได้ทั้งปริมาณและคุณภาพเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้กับผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนี้ยังได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนส่งเสริมชื่อเสียงด้านทอผ้า นำสินค้าและผลิตภัณฑ์ผ้าทอไปแสดงจำหน่ายตามสถานที่ต่าง ๆ ทำให้สามารถสร้างรายได้ให้กับช่างทอผ้าเป็นจำนวนมากส่งผลให้ช่างทอผ้าต้องการสารสนเทศที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการผลิตผ้าทั้งหมด โดยเริ่มตั้งแต่การผลิตเส้นไหม สี ลวดลาย เครื่องมือทอผ้า กระบวนการทอ ผลิตภัณฑ์ผ้า ไปจนถึงวิถีชีวิตกับผ้า ความเชื่อเกี่ยวกับผ้า ประเพณี พิธีกรรมเกี่ยวกับผ้าและข้อปฏิบัติเกี่ยวกับผ้า เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้มีคุณภาพและเพิ่มมูลค่าสร้างสรรค์เรื่องราวที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร สอดคล้องกับงานวิจัยของ สังวาล ตุ๊กพิมาย สารภี วรรณตรง และ สันทนา กุลรัตน์ (2560) ช่างทอผ้ามีวัตถุประสงค์ในการนำสารสนเทศมาพัฒนาฝีมือตนเองและผลิตภัณฑ์ผ้าทอ โดยนำสารสนเทศที่ค้นคืนได้มาประยุกต์ใช้กับองค์ความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว ปัจจุบันอาชีพทอผ้า

ต้องใช้จินตนาการและต้องมีการศึกษาเรื่องผ้าทออย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่มีคุณภาพและตรงกับความต้องการของผู้บริโภค หากช่างทอผ้าต้องการยึดเป็นอาชีพจะต้องพัฒนาฝีมือตนเองและผลิตภัณฑ์ผ้าทออย่างต่อเนื่อง

2. การแสวงหาสารสนเทศ ช่างทอผ้าแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศบุคคลเป็นหลัก เช่น ประธานกลุ่มทอผ้า ช่างทอผ้าของกลุ่มหรือภายในชุมชน ประชาชน ชาวบ้าน คนในครอบครัว เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการที่มาอบรมให้ความรู้ เช่น เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่กรมหม่อนไหม อาจารย์มหาวิทยาลัย เจ้าหน้าที่ศูนย์ศิลปาชีพ เป็นต้น เนื่องจากเป็นแหล่งสารสนเทศที่สามารถสอบถาม พูดคุย ขอคำปรึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันได้ นอกจากนี้หน่วยงานราชการต่าง ๆ ได้มาอบรมให้ความรู้กับช่างทอผ้าอยู่บ่อย ๆ หากช่างทอผ้ามีข้อสงสัยสามารถสอบถามในระหว่างการอบรมได้ทำให้ช่างทอผ้าสามารถเข้าใจแล้วนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้และพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอได้อย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wilson (2000) เมื่อบุคคลเกิดความต้องการสารสนเทศหลังจากนั้นทำการแสวงหาสารสนเทศด้วยการแลกเปลี่ยนสารสนเทศกับบุคคลรอบข้างโดยวิธีการพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลต่าง ๆ เช่น ญาติ พี่น้อง ผู้ร่วมงานก่อน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุษบา หินเธาว์ และ ยรรยงวรกร ทองแย้ม (2562) พบว่า แหล่งสารสนเทศที่ช่างทอใช้ส่วนใหญ่เป็นแหล่งสารสนเทศบุคคล 2 ลักษณะ คือ 1) แหล่งสารสนเทศบุคคลภายในชุมชนที่เป็นช่างทอผ้าที่มีประสบการณ์การทอผ้ามายาวนานและเป็นประธานกลุ่ม สมาชิกกลุ่มทอผ้า 2) แหล่งสารสนเทศบุคคลภายนอกชุมชนเป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องผ้าทอหรือนักวิชาการโดยการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากเป็นแหล่งสารสนเทศบุคคลเป็นแหล่งสารสนเทศที่ช่างทอสามารถเข้าถึงได้ง่ายและมีเนื้อหาที่ตรงกับความต้องการ นอกจากนี้หากช่างทอผ้ามีการค้นคืนสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ตจะมีการค้นคืนผ่านทางโทรศัพท์มือถือเข้าไปค้นคืนที่ Facebook YouTube และ Google ใช้เทคนิคการค้นคืนจากคำสำคัญ (Keyword) เพราะคำสำคัญที่ช่างทอผ้าใช้ค้นคืนเป็นตัวแทนของเนื้อหาหรือคำที่ช่างทอผ้าต้องการหาคำตอบ และเป็นเทคนิคการค้นคืนที่ง่ายที่สุด แต่บางครั้งช่างทอผ้า พบว่า สารสนเทศที่ได้ถูกกระจายตามแหล่งต่าง ๆ ทำให้เสียเวลาในการค้นคืนและคำค้นบางคำเป็นคำศัพท์เฉพาะ คำภาษาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร เช่น ผ้ากระเนียว (ผ้าหาง



กระรอก) ผ้ายกดอก (โพลดลอก) ผ้ายลายปะกาตร็อบ (ดอกมะเขือ) ผ้ายลายปะกาทันตรอย (ดอกหญ้า) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาการสะกดคำพ้องรูปพ้องเสียง เช่น ผ้ายกะนีว ผ้ายกระเนียว ผ้ายกะเนียว ส่งผลให้ได้รับสารสนเทศที่ไม่ครอบคลุมเนื้อหาตามต้องการ

3. การใช้สารสนเทศ พบว่า ช่างทอผ้าค้นคืนความรู้นาน ๆ ครั้ง เพราะช่างทอผ้าจะใช้ทักษะและองค์ความรู้เดิมของช่างทอผ้าในกระบวนการผลิตผ้าเป็นหลัก แต่ถ้ามีปัญหาในการผลิตผ้าหรือต้องการค้นหาความรู้เพิ่มเติมจึงแสวงหาความรู้ ซึ่งรูปแบบสารสนเทศที่ช่างทอผ้าใช้ส่วนใหญ่จะเป็นรูปภาพ เพราะช่างทอผ้าสามารถอ่านและเข้าใจได้ง่าย โดยช่างทอผ้าจะเข้าไปดูรูปภาพตาม Facebook หรือเว็บไซต์กลุ่มทอผ้า เมื่อเจอรูปภาพที่ตนเองสนใจจะบันทึกรูปภาพไว้หรือคลิกเข้าไปที่รูปภาพ หากรูปภาพนั้นมีข้อมูลให้อ่านหรือศึกษาเพิ่มเติมสำหรับนำมาประยุกต์ใช้ในงานทอผ้าของตนเอง โดยรูปภาพส่วนใหญ่ที่ช่างทอผ้าใช้จะเกี่ยวกับลวดลายผ้า ลวดลายดั้งเดิมที่มีการสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ลวดลายโบราณ ลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ลวดลายมัดหมี่ รูปภาพสีเส้นใหม่ที่ย้อมด้วยวัตถุดิบธรรมชาติ เพื่อนำมาพัฒนาลวดลายของตนเองให้เป็นที่ต้องการของผู้ซื้อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สารภี วรรณตรง และ สังวาล ดุกพิมาย (2559) พบว่า การถ่ายทอดความรู้ด้านผ้าทอมือจากคนสู่การปฏิบัติได้จะต้องมีแหล่งเรียนรู้ แหล่งสารสนเทศที่ครบวงจร รวบรวมสารสนเทศเกี่ยวกับผ้า การปลูกหม่อน การเลี้ยงไหม กระบวนการทอผ้า ลวดลายผ้า ผลิตภัณฑ์ผ้า ออกมาเป็นในรูปแบบสื่อที่ช่างทอผ้าสามารถเรียนรู้และเข้าใจได้ง่าย เช่น รูปภาพสรุปขั้นตอนกระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้ช่างทอผ้าได้ศึกษาเรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้

## ข้อเสนอแนะ

### 1. ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ช่างทอผ้าต้องการความรู้เกี่ยวกับผ้าทอมาพัฒนาตนเองและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้า ซึ่งช่างทอผ้าจะแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศบุคคลเป็นหลัก ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐบาลหรือเอกชนควรจัดอบรมให้ความรู้แก่ช่างทอผ้า สร้างเครือข่ายกลุ่มทอผ้าหรือแหล่งสารสนเทศที่ช่างทอผ้าสามารถเข้าไปสอบถาม พูดคุยขอคำปรึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้ช่างทอผ้าสามารถนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาตนเองและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้า



1.2 แหล่งสารสนเทศอินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่เนื้อหาอยู่กระจัดกระจาย เนื้อหาที่ได้รับไม่ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการ ดังนั้น ควรพัฒนาคลังความรู้ ระบบฐานข้อมูล เครื่องมือค้นคืนความรู้ที่รวบรวมสารสนเทศเรื่องผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรที่สามารถครอบคลุมเนื้อหาผ้าทอ คำศัพท์ด้านผ้าทอ คำศัพท์มาตรฐานสากล และคำศัพท์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่สามารถค้นคืนได้เพียงจุดเดียว

## 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศช่างทอผ้ากลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในประเทศไทย เพื่อให้สามารถออกแบบคลังความรู้ ระบบฐานข้อมูลหรือพัฒนาบริการสารสนเทศที่สอดคล้องกับพฤติกรรมสารสนเทศช่างทอผ้าได้อย่างครอบคลุมรอบด้าน เพื่อพัฒนาศักยภาพของช่างทอผ้าได้อย่างต่อเนื่อง

### เอกสารอ้างอิง

- กรกนก แก้วเกิด เมตตา ศิริสุข และ พิทักษ์ น้อยวังคลัง. (2563). อัตลักษณ์ศิลปะผ้าทอพื้นบ้านเขมรถิ่นไทยในประเพณีประดิษฐ์สร้างของชุมชนบ้านตารอด ตำบลสวาย จังหวัดสุรินทร์. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 4(4), 96 – 104.
- ดวงเด่น บุญปก. (2562). อัตลักษณ์และสัญลักษณ์ของผ้าไหมพื้นเมืองกลุ่มเขมรถิ่นไทย. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี*, 10(1), 91-102.
- บุษบา หินเฒ่า และ ยรรยงวรรก ทองแถม. (2562). การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น : ศึกษากลุ่มผลิตสินค้า OTOP ผ้าทอบ้านม่วงหอม อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก. *สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 25(1), 55 – 64.
- รุ่งอรุณ กุลหินตั้ง และ ชลภัสส์ วงษ์ประเสริฐ. (2558). พฤติกรรมสารสนเทศของผู้ประกอบการบนระเป็ยงเศรษฐกิจจอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง. *วารสารสารสนเทศศาสตร์*, 33(3), 79 - 96.



- วชิร ยิ่งยืน คิวนาถ นันทพิชัย และ ฐิมาพร เพชรแก้ว (2559). ตัวแบบพฤติกรรมสารสนเทศ : มุมมองสำหรับสภาพแวดล้อมยุคดิจิทัล. *วารสารวิทยาการและเทคโนโลยีสารสนเทศ*, 6(1), 34-44.
- สารณี วรรณตรง และ สัจวาฬ ตุภพิมาย. (2559). *การพัฒนาเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ผ้าทอมือจังหวัดสุรินทร์ จังหวัดอุดรธานีและแขวงจำปาศักดิ์*. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, สุรินทร์.
- สัจวาฬ ตุภพิมาย สารณี วรรณตรง และ สันทนา กุศลรัตน์. (2560). *การรู้สารสนเทศของช่างทอผ้าเพื่อส่งเสริมศักยภาพผ้าทอมือในจังหวัดสุรินทร์*. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, สุรินทร์.
- Davenport, T. H. (1997). *Information ecology : Mastering the Information and knowledge environment*. New York : Oxford University Press.
- Ellis, D. (1989). A behavioral approach to information retrieval system design. *Journal of Documentation*, 45(2), 171-212.
- Leckie, G. J., Pettigrew, K. E., & Sylvain, C. (1996). Modelling the information seeking of professionals : A general model derived from research on engineers, Health Care Professionals, and Lawyers. *Library Quarterly*, 66(2), 161-193
- Wilson, T. D. (1981). On user studies and information needs. *Journal of Documentation*, 37(1), 3-15.
- Wilson, T. D. (2000). Human information behavior. *Information Science*, 3(2), 49-55.